

Het tragische leven van Klaus Junge

– door Dirk Goes –

Klaus Junge werd op 1 januari 1924 geboren in het Chileense Concepción als zoon van de Duitse emigranten Otto en Anna Junge. Vader Otto was een begaafd schaker die het in 1922 tot Chileens kampioen schopte. In 1928 emigreerde het gezin Junge naar Hamburg, waar een betere toekomst werd verwacht. Met de kennis van nu een noodlottige beslissing

De jonge Klaus bleek een pienter knaapje. Op grond van het feit dat hij al kon lezen mocht hij in de tweede klas van de lagere school beginnen, en enkele jaren later mocht hij nogmaals een klas overslaan. Reeds op 17-jarige leeftijd behaalde hij het eindexamen van de middelbare school en schreef zich in aan de universiteit voor de studie wiskunde.

Ook wat schaken betreft bleek Klaus over een flinke dosis talent te beschikken. Op 15-jarige leeftijd won hij een toernooi in Lübeck en speelde hij samen met zijn vader in het eerste team van de Hamburger Schachklub, dat zich mede dankzij hem had geplaatst voor de finaleronde van het Duitse Kampioenschap. Met een score van 4½ uit 5 droeg Klaus in deze finaleronde fors bij aan de derde plaats die de Hamburger Schachklub ten deel viel achter de teams van Berlijn en Wenen. In maart 1941 won hij het kampioenschap van Hamburg met 9 uit 9 en twee maanden later plaatste hij zich door winst in het kwalificatietoernooi te Bad Elster voor het Duits Kampioenschap te Bad Oeynhausen. In dat toernooi eindigde hij samen met Paul Felix Schmidt op de eerste plaats, maar verloor de beslissingsmatch met 3½-1½.

Zijn toernooiresultaten bleven opzien baren: Van 5 tot en met 19 oktober 1941 speelde Junge in Warschau zijn eerste internationale toernooi. Hij hield Aljechin op remise en eindigde ongeslagen met 7 uit 11 op een verdienstelijke vierde plaats achter Aljechin, Schmidt en Bogoljubov. Bij de slotceremonie ontving hij de derde schoonheidsprijs voor de volgende combinatie tegen Paul Mross:

Klaus Junge
 Paul Mross

1. d4 Pf6; 2. c4 e6; 3. Pc3 Lb4; 4. e3 0-0; 5. Ld3 b6; 6. Pge2 Lb7; 7. 0-0 d5; 8. f3 c5; 9. a3 La5; 10. Pa2 Pc6; 11. cxd5 exd5; 12. b3 De7; 13. Tb1 a6; 14. Pg3 Tfe8; 15. Tf2 Tad8; 16. Df1 cxd4; 17. Pf5 De6; 18. b4 dxe3; 19. Pxe3 b5; 20. bxa5 d4; 21. Pf5 Pxa5; 22. Lg5 h6; 23. Lh4 Ld5; 24. Te2 Db6; 25. Pb4 Lc4; 26. Txe8 Txe8; 27. Lf2 Pb3; 28. Td1 Le6; 29. Pc2 Td8

30. Pfxd4 Pxd4; 31. Pxd4 Txd4; 32. Kh1!

Een prachtige stille zet, die veld g1 voor de dame evacueert. Er is geen redding meer.

32. Kf8; 33. Dg1; 1-0.

In januari 1942 won Junge het toernooi van Dresden met anderhalf punt voorsprong op de nummer 2, Rudolf Keller. Een paar weken later prolongeerde hij het kampioenschap van Hamburg, ditmaal 'slechts' met 8½ uit 9. Eind maart 1942 werd hij tweede in Rostock achter Carls.

In juni 1942 werd in Salzburg een groot toernooi georganiseerd. Euwe was uitgenodigd maar wilde alleen meedoen als Aljechin van de deelnemerslijst werd geschrapt. Deze had kort daarvoor in de *Deutschen Zeitung in den Niederlanden* enkele antisemitische artikelen gepubliceerd waar de honden geen brood van lusten, vandaar. Toen het organisatiecomité weigerde op zijn eis in te gaan meldde Euwe zich ziek af, waarop werd besloten Junge in het diepe te gooien. Klaus greep zijn kans en eindigde samen met Schmidt op de 3e/4e plaats, achter Aljechin en Keres.

In dit toernooi troffen de spelers elkaar tweemaal. In de eerste partij tegen Aljechin, op dat moment de regerend wereldkampioen, wist Klaus hem te verslaan:

Alexander Aljechin

Klaus Junge

1. d4 d5; 2. c4 e6; 3. Pc3 c6; 4. e4 dxe4; 5. Pxe4 Lb4+; 6. Pc3

Tegenwoordig speelt men vrijwel uitsluitend het gambiet 6. Ld2 Dxd4; 7. Lxb4 Dxe4+; 8. Le2.

6. c5; 7. Le3 Da5+; 8. Pge2 cxd4; 9. Lxd4 Pf6; 10. a3 Le7; 11. Pg3 Pc6; 12. b4 Dc7; 13. Le3 0-0; 14. Le2 b6; 15. 0-0 Lb7

Wit staat wat beter, maar de zwarte stelling is zonder zwaktes.

16. Pb5 Db8; 17. Dc1 a6; 18. Pc3 Dc7; 19. Pa4 Pd7; 20. Td1 Pce5; 21. f3 a5; 22. Db2 axb4; 23. axb4 Lf6; 24. Db3

24. b5!

Een sterk positioneel pionoffer!

25. cxb5 Ld5; 26. Txd5?

Voor dit kwaliteitsoffer krijgt wit onvoldoende compensatie.

26. exd5; 27. Tc1 Pc4!

Offert verstandig materiaal terug.

28. Lxc4 dxc4; 29. Txc4 De5; 30. Pc5 Pb6; 31. Tc1 Pd5; 32. Pge4 Pxe3; 33. Dxe3

33. Ta1; 34. Tf1

De alternatieven waren nog minder aantrekkelijk:

- A. 34. Txa1 Dxa1+; 35. Kf2 Ld4.
- B. 34. Pxf6+ gxf6; 35. Dh6 Dd4+; 36. Kf1 Dc4+.
- C. 34. Pd7 Txc1+; 35. Dxc1 Dd4+.

34. Td8; 35. Pxf6+ Dxf6; 36. b6 Txf1+; 37. Kxf1 Dxb6; 38. De4 Db5+; 39. Kf2 Te8; 40. Dd4 Db6; 41. Pb3 Tb8; 42. Dxb6 Txb6; 43. g4 Txb4

En zwart won het eindspel na nog zo'n 25 zetten.

Op naar München, waar Junge in september 1942 deelnam aan het plaatselijke toernooi. Ditmaal stelde hij zijn fans teleur, meer dan een zevende plaats zat er niet in. Maar in oktober 1942 was hij weer helemaal terug, toen hij in het toernooi van Warschau achter Aljechin op een fraaie tweede plaats eindigde. Ditmaal won Aljechin de onderlinge ontmoeting, ongetwijfeld gewaarschuwd door zijn nederlaag in Salzburg.

Van 5 tot en met 17 december 1942 speelde Junge in Praag zijn laatste grote toernooi. In zijn partij tegen de Tjech Kottnauer greep Junge naar het klassieke dubbele looperoffer:

Klaus Junge
 Cenek Kottnauer

Stelling na 16. Pe4xc5:

17. Lxh7+! Kxh7; 18. Dh5+ Kg8; 19. Lxg7! f5

19. Kxg7; 20. Dg4+ Kh7; 21. Tf3.

20. Le5! Lf6

Alles verliest. Uiteindelijk 1-0 na 32 zetten.

Bij het ingaan van de laatste ronde stond Junge een vol punt voor op Aljechin. De onderlinge ontmoeting in de laatste ronde ging verloren, zodat ze gezamenlijk op de eerste plaats eindigden.

Na afloop van het toernooi riep Aljechin zijn jonge opponent uit tot diens opvolger als wereldkampioen. Of hij dat echt meende valt niet uit te sluiten. Tegelijkertijd is het goed denkbaar dat Aljechin als opportunistisch collaborateur donders goed wist wat zijn (Duitse) broodheren graag wilden horen

Met zwart speelde Junge bij voorkeur de variant van het Slavisch die nu naar Botwinnik is genoemd (1. d4 d5; 2. c4 e6; 3. Pc3 c6; 4. Pf3 Pf6; 5. Lg5 dxc4; 6. e4 b5; 7. e5 h6; 8. Lh4 g5; 9. Pxd5 hxd5; 10. Lxg5 Pd7). Hij had er veel succes mee. Zou het zo kunnen zijn dat Botwinnik zich reeds begin jaren '40 aan het voorbereiden was op een toekomstige WK-match tegen Junge en later besloot de variant zelf te gaan spelen? Een interessante gedachte

Eind 1942 was Junge ontegenzeggelijk een van de sterkste schakers van de wereld. Een minder fraai trekje was zijn sympathie voor het nationaal-socialisme. Dat was hem waarschijnlijk bijgebracht door zijn vader, die reeds in 1932 lid was geworden van de NSDAP. Op de volgende foto, uit het toernooi van Salzburg 1942, heeft Klaus zwart tegen de Zweed Gösta Stoltz:

Anno nu geen prettig gezicht, zo'n swastika, maar in die tijd was het beslist niet ongebruikelijk.

In juli 2000 werd de Duitse grootmeester Wolfgang Unzicker geïnterviewd door het schaaktijdschrift 'Schach', waarbij ook bovenstaande foto ter sprake kwam:

"Vor einigen Jahren erschien ein Buch über Klaus Junge. Auf einem Photo trägt er dort eine Uniform mit Hakenkreuzbinde. Das allein besagt aber gar nichts, weil beim Reichsarbeitsdienst jeder die Hakenkreuzbinde trug. Ich möchte nicht sagen, dass die Persönlichkeit Klaus Junges umstritten ist. Das Wort umstritten halte ich nicht für angebracht. Die Meinung ist eigentlich einheitlich über ihn. Ich habe eigentlich noch nie Negatives über ihn gehört. Er war nicht nur ein ganz hervorragender Schachspieler. Mein Verhältnis zu Klaus Junge war ausgesprochen gut. Wir waren befreundet."

In december 1942 kreeg Junge een oproep om zich te melden bij de Wehrmacht, waar hij al snel tot luitenant werd bevorderd. Let wel: dit was het 'gewone' Duitse leger. Er gaan geruchten dat hij later bij een SS-regiment terecht zou zijn gekomen, maar dat wordt door de meeste schaakhistorici in twijfel getrokken. Daarbij verklaren meerdere bronnen dat hij uiterst vriendelijk in de omgang was, en ik vraag u af: zou een doorgewinterde nazi in staat zijn geweest om vriendelijk in de omgang te zijn?

Vanaf 1943 speelde Junge alleen nog een paar correspondentietoernooien. Saillant daarbij was een partij tegen Emil Diemer, die hem in een schaaktijdschrift van on-arisch spel had beschuldigd (Junge speelde bij voorkeur 1. d4 of 1. c4 en Diemer vond dat een echte Duitser 1. e4 zou moeten spelen). Junge liet zich niet kennen en won. Met het superarische koningsgambiet!

Klaus Junge
 Emil Diemer

1. e4 e5; 2. f4 exf4; 3. Pf3 Pf6; 4. e5 Ph5; 5. De2

Volgt een in die tijd recente partij Keres-Aljechin.

5. Le7; 6. d4 0-0; 7. g4 fxg3; 8. Dg2!

Een versterking. Keres speelde 8. Pc3 en verloor.

8. d6

Na 8. gxh2; 9. Txh2 gaat het paard op h5 verloren.

9. hxg3 Lg4; 10. Ld3 Pc6; 11. Pc3 Pb4; 12. Le4 d5; 13. Ph2! dxe4; 14. Pxd4 g6; 15. Le3 Lg5

16. Pxe4 f5?

Dit verliest, maar ook na 16. Lxe3; 17. Txh5 gxh5; 18. Pef6+ Kg7; 19. Pxe3 kan er geen twijfel bestaan over de uitslag van deze partij.

17. Lxg5 Dxd4; 18. Pef6+ Txf6; 19. Pxf6+ Kf7; 20. Pxd5 Dxe5+; 21. De2 Pxc2+; 22. Kf1 Dxe2+; 23. Kxe2 Pxa1; 24. Pf4

En zwart gaf op; 1-0.

In februari 1944 was Klaus op verlof in Hamburg, wat hem in de gelegenheid stelde mee te doen aan het kampioenschap voor teams. Het zou zijn laatste partij worden

-
-
- Klaus Junge
■ Walter Sahlmann
-
-

1. e4 c5; 2. Pf3 e6; 3. d4 cxd4; 4. Pxd4 Pf6; 5. Pc3 d6; 6. Le2 a6; 7. 0-0 Dc7; 8. f4 b5; 9. Lf3 Lb7; 10. e5 dxe5; 11. fxe5 Pfd7; 12. Lxb7 Dxb7; 13. Dh5 g6; 14. Dh4 Lg7; 15. Pe4 Lxe5; 16. Pf3 Db6+; 17. Kh1 Lg7

18. Le3! Dc7; 19. Pfg5 h5; 20. Txf7 De5; 21. Lf4 Dxe4; 22. Pxe4 Kxf7; 23. Pg5+; 1-0.

Klaus Junge sneuvelde op 17 april 1945 bij Welle, krap drie weken voor het einde van de oorlog, toen hij met zijn divisie op de Britten stuitte. Junge kreeg de kans zich over te geven maar weigerde koppig, vuurde onder het uitroepen van 'Sieg Heil' een salvo af en werd neergeschoten. De familie Junge betaalde een hoge prijs voor de oorlog, want naast Klaus stierven nog drie zonen in de strijd, allen aan het Russische front. Slechts één broer overleefde de oorlog

De laatste rustplaats van Klaus Junge.